

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Mária Franková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ATRIBÚTY VÝBERU ŠPORTOVO TALENTOVANÝCH ŽIAKOV NA ZÁKLADNEJ ŠKOLE

Bakalárska práca

Študijný program: Pedagogika (jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)

Školiace pracovisko: KTVS – Katedra telesnej výchovy a športu

Školiteľ: PaedDr. Mária Kalinková, PhD.

Nitra 2011

Mária Franková

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Pedagogická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Mária Franková
Študijný program: pedagogika (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)
Študijný odbor: 1.1.4 pedagogika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Atribúty výberu športovo talentovaných žiakov na základnej škole

Anotácia: Bakalárska práca sumarizuje problematiku výberu športovo talentovaných žiakov v rámci mimoškolskej výchovy. Autorka v nej poukazuje na východiská, ktoré podmieňujú tento proces a možnosti, ktoré v tejto oblasti vychovávatelia majú s ohľadom na vekové osobitosti žiakov. Okrem špecifikácie termínov a rozpracovania problematiky z pedagogického a psychologického pohľadu, venuje pozornosť predovšetkým odbornej špecifickej stránke veci.

Školiteľ: PaedDr. Mária Kalinková, PhD.
Oponent: doc. PaedDr. Vladimír Šutka, CSc.
Katedra: KTVS - Katedra telesnej výchovy a športu
Vedúci katedry: PaedDr. Nora Halmová, PhD.

Dátum zadania: 08.12.2010

Dátum schválenia: 08.12.2010

PaedDr. Nora Halmová, PhD.
vedúca katedry

Pod'akovanie

Za pomoc, pedagogické usmernenie, podnetné rady, konzultácie a trpezlivosť pri tvorbe záverečnej práce na tému Atribúty výberu športovo talentovaných žiakov na základnej škole ďakujem mojej školiteľke PaedDr. Márii Kalinkovej, PhD..

ABSTRAKT

FRANKOVÁ, Maria: Atribúty výberu športovo talentovaných žiakov na základnej škole.
Bakalárska práca, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta, Katedra
telesnej výchovy a športu. Školiteľ: PaedDr. Mária Kalinková, PhD. Nitra: 2011

V predloženej bakalárskej práci sme sa venovali problematike nadaných, talentovaných žiakov. Prvá kapitola práce ponúka biologický a psychologický pohľad na žiaka a profilácia nadania a športového talentu, ktorá je nevyhnutná pre pochopenie predloženej práce. Druhá časť práce je venovaná pedagógovi v jeho rôznych funkciách. Tretia časť práce sa zameriava na proces výberu športového talentu, faktory výberu športového talentu žiakov a etapy športovej prípravy. V hlavnej, štvrtej, časti práce sme pozornosť zamerali na atribúty výberu športovo talentovaných žiakov, ktoré najviac ovplyvňujú výber talentov.

Kľúčové slová: nadanie, športový talent, pedagóg, proces výberu, atribúty

ABSTRACT

FRANKOVÁ, Maria: Attributes in selection of sport talents in the primary school. Bachelor's Thesis. Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Education. Department of Physical Education and Sport. Instructor: PaedDr. Mária Kalinková, PhD. Nitra: 2011.

This bachelor's thesis is dedicated to problems of talented pupils. First chapter offers biological and psychological view on a pupil, as well as definition of sports talents, which is essential for understanding the presented thesis. Second part of the thesis is dedicated to the pedagogues in all of their roles. Third part of the thesis is focused on the selection process of a sport talent, on factors of selection for this talent and stages of sports training. The main part of the thesis is the fourth part, which is focused on attributes in selection of pupils talented for sports. Focus of this part is on attributes having the biggest impact on the selection of talents.

Keywords: talent, sports talent, pedagogue, process of selection, attributes.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 ŽIAK A TALENT.....	6
1.1 Charakteristika školského obdobia.....	6
1.2 Biologický pohľad na dieťa.....	6
1.3 Pohľad na psychiku dieťa.....	11
1.4 Nadanie, talent	12
1.4.1 Športový talent.....	15
2 CHARAKTERISTIKA PEDAGÓGA	17
2.1 Pedagóg – učiteľ	17
2.2 Pedagóg – tréner	18
2.2.1 Typológia trénera	18
2.3 Pedagóg – vychovávateľ.....	19
2.3.1 Osobnosť a kompetencie vychovávateľa	20
2.3.2 Odbornosť vychovávateľa	21
3 VÝBER ŠPORTOVÝCH TALENTOV.....	22
3.1 Proces výberu	22
3.2 Mimoškolská práca s talentovanými žiakmi	24
4 ATRIBÚTY VÝBERU ŠPORTOVÝCH TALENTOV	26
4.1 Rodina.....	26
4.2 Škola.....	27
4.3 Voľný čas.....	27
ZÁVER.....	29
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	30

ÚVOD

Problematika výberu športovo talentovaných žiakov na základných školách je v dnešnej dobe veľmi aktuálna téma. U detí badať úbytok záujmu o pohybové aktivity, tobôž o systematickú športovú činnosť s podávaním kvalitných výkonov. Vplyvom mnohých možností, ktoré ponúka počítač (internet, facebook, hry, filmy a pod.) zostáva deťom menej času na vykonávanie pravidelnej športovej činnosti.

V kombinácii s úbytkom populácie nastáva situácia, že športové kluby pustnú a rovnako, ako v bežných triedach, redukujú sa počty žiakov v športových triedach i v športových školách. Tieto dôvody nás viedli k tomu, aby sme predstavili možnosti ale hlavne atribúty (činitele) výberu športovo talentovaných žiakov. Je dôležité, aby sa tento výber talentov uskutočňoval v období mladšieho a staršieho školského veku, pretože činitele vplyvajúce na výber, sú v tomto období najpriaznivejšie. Sú to biologické a psychické danosti dieťaťa ale hlavne je to vplyv rodičov, školy i možnosti trávenia voľného času. Obdobie školského veku je najvhodnejšie aj z dôvodu smerovania žiaka k pravidelným športovým návykom, úprave denného a stravovacieho režimu, životospráve a zodpovednosti.

Cieľom tejto práce je poukázať nato, ako môžu rodičia prispieť k tomu aby sa talent objavil, následne ho podporili a vytvorili podmienky pre jeho kvalitný rozvoj. Druhým atribútom je škola, ktorá prostredníctvom svojich odborníkov (pedagógov) môže talent objaviť, ďalej viesť a smerovať. Využitie voľného času sa tiež zaraďuje medzi atribúty, ktoré dopomáhajú a smerujú dieťa k správne rozvíjaniu svojich daností, i keď nie vždy sú tieto faktory pozitívne.

Danú problematiku sme sa rozhodli spracovať na základe analýzy odbornej literatúry, ktorá v dostatočnej miere rieši otázky výberu a smerovania športového talentu. Hlavné ťažisko spočíva na rodičoch a odborníkoch (pedagógoch), ktorý sú vlastne vykonávateľmi a realizátormi výberu športového talentu.

Bakalárska práca ponúka špecifický pohľad na nadané a talentované deti v oblasti športu, ich atribúty výberu a možnosť seberealizácie v mimoškolskej činnosti.

1 ŽIAK A TALENT

„Najväčšie talenty zostávajú často utajené.“

Plautus

1.1 Charakteristika školského obdobia

Vychádzajúc z toho, že spracovávaná problematika výberu športovo talentovaných žiakov sa týka detí povinnej školskej dochádzky, teda mladšieho a staršieho školského veku, je potrebné v tejto súvislosti nadviazať na predchádzajúce vývinové obdobie, ktoré je predškolský vek (od 3. do 6. roku veku dieťaťa).

B. Matejovičová, a kolektív (2007, 162 s.) poukazuje na telesný vývin, ktorý prebieha rovnomerne a prírastky výška a hmotnosti sú skoro pravidelné. Nepomer trupu a hlavy nad končatinami, ktoré sú skôr kratšie, pomaly ustupuje. Ku koncu tohto obdobia vstupujú deti do tzv. prvej vyťahnutosti, ktorú charakterizuje:

- zrýchlený rast končatín do dĺžky
- predlžuje sa krk
- trup sa rozdeľuje na úsek hrudný a brušný
- prerezávajú sa trvalé zuby
- zintenzívňuje sa vývin pamäti, reči, nadania a talentu

Na konci tohto obdobia je dieťa psychicky a telesne vyvinuté tak, že je schopné zaškoľovania sa.

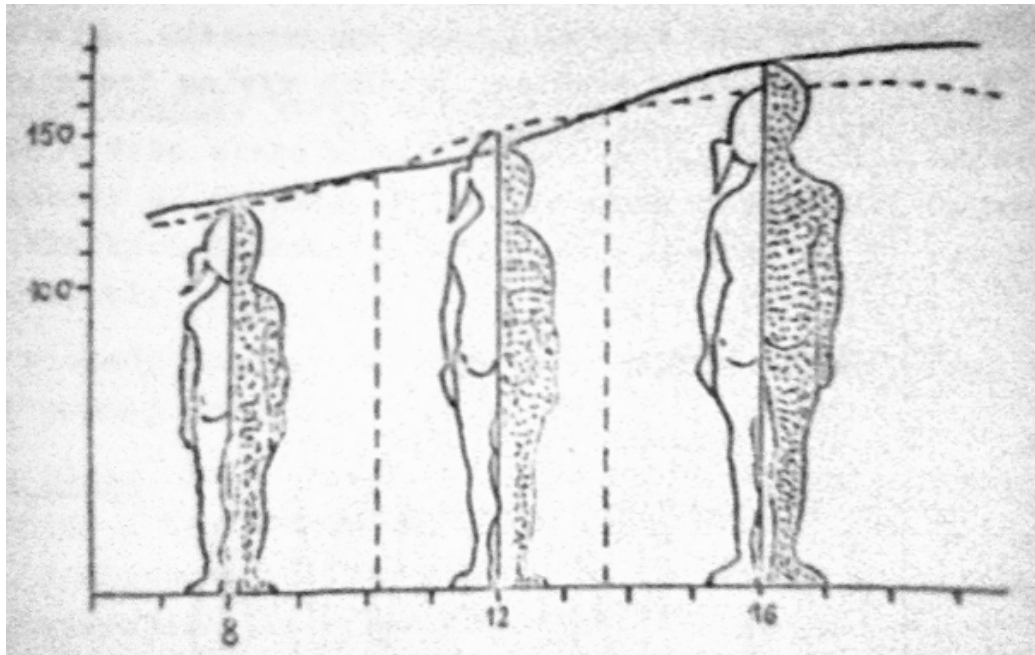
Nasleduje obdobie mladšieho školského veku, ktoré je vymedzené od 6. do 10. roku života dieťaťa. Je to obdobie relatívneho vývinového pokoja. Po ňom nastupuje obdobie staršieho školského veku. Trvá od 11. do 14. - 15. roku a končí pohlavnou dospelosťou.

1.2 Biologický pohľad na dieťa

Z pohľadu biologických odlišností v obdobiach mladšieho a staršieho školského veku sa strieda dominancia pohlaví. V istom vekovom období sú dominantnejší chlapci, neskôr potom dievčatá a znovu chlapci.

I. Drobný a M. Drobná (2004, s. 96 – 100) uvádzajú že: „bezprostredne pred začiatkom puberty sa objavuje prudké rastové zrýchlenie, hovoríme tu o predpubertálnej rastovej akcelerácii alebo o druhom období vyťahnutosti. V literatúre sa môžeme stretnúť aj

s označením pubertálneho rastového zrýchlenia: rozdiel je teda v tom, či hovoríme o predpubertálnej alebo pubertálnej akcelerácii.“

Obr.1: Predpubertálna akcelerácia chlapcov a dievčat

Zmena typu postavy, teda výšky a hmotnosti v jednotlivých vekových obdobiach je zrejmá.

Autori I. Drobný a M. Drobná (2004, 152 s.) sa ďalej zmienuje aj o prejavoch a pôsobení endokrinnnej aktivity: formuje sa typická postava muža a ženy, to znamená, že sa rozširujú chlapcom ramená a panva u dievčat, narastá svalom sila, ukladanie podkožného tuku, tvoria sa druhotné pohlavné znaky:

- „pubické ochlpenie (dievčatá 8. roku, chlapci v 10. roku veku) a postupne sa zväčšuje,
- prsníky sa formujú u dievčat v 8. – 9. roku veku,
- zdurenie prsnej žľazy sa objavuje asi v 20 % u chlapcov, ktoré neskôr zmiznú,
- axilárne ochlpenie, ochlpenie podpazušia,
- ochlpenie tváre u chlapcov okolo 15. – 17. rokov veku ,
- telesné ochlpenie zväčša u chlapcov hrud' a nohy, málo chrbát, u dievčat v menšej miere.“

Dochádza aj k mutácii hlasu. U chlapcov priemerne o oktávu, u dievčat priemerne o kvartu. V puberte, okrem rastu druhotných pohlavných orgánov, rastú a vyvíjajú sa aj pohlavné orgány. Pubertálne ukončenie u dievčat nastupuje pri objavení sa prvej

menštruácie približne v 13. roku veku. U chlapcov ukončenie puberty nastáva okolo 15. roku veku pri prvej polúcii (nočný výron semena).

Autorka B. Matejovičová a kol. (2007, z časti tabuľky Rozdelenie ľudského veku) prezentuje zaujímavý pohľad na biologické vymedzenia.

Tabuľka 1: Rozdelenie ľudského veku

Obdobie	Konvenčné vymedzenie	Biologické vymedzenie
predškolský vek	od 4. do 6. – 7. rokov	zmena postavy – prvá vyťahnosť
prvé detstvo	končí v 7. roku	do prerezania prvej stoličky
mladší školský vek	6. - 7. rok do 11. rokov	rast trvalého chrupu, objavenie druhotných pohlavných znakov
druhé detstvo	končí v 14. – 15- rokov	do prerezanie druhej trvalej stoličky
starší školský vek	od 11. – 15. rokov	dospievanie – puberta, druhá zmena postavy

B. Matejovičová a kol. (2007, 162 s.) ďalej charakterizuje mladší školský vek vývinovým pokojom u dievčat asi do 10. rokov, u chlapcov do 12. rokov. Prírastok hmotnosti približne o 2,5 kg a výšky 5 cm za rok. Priemerné hodnoty u chlapcov a dievčat v 10. roku veku vo výške sú 142 cm a telesnej hmotnosti 34,5 kg.

Obdobie staršieho školského veku je charakterizované fyzickými zmenami spojenými s pubertou a tie sú:

- „vývin druhotných pohlavných znakov,
- ukončenie rastu ďalších telesných orgánov a tkanív,
- dosiahnutie dospelého stavu vývinu skeletu, tukového tkaniva a svaloviny.“

Pre fyziologický pubertálny vývin a rastové zrýchlenie je dôležitá súhra dvoch hormonálnych systémov: rastového hormónu (hypofýzy)

testosterónu (gonád)

Vplyvom hormónov dochádza k pubertálnemu rastovému skoku.

I. Drobný a M. Drobná (2004, 152 s.) hovoria že: „u chlapcov začína obvykle v 12,5 rokoch a v priemere dosahuje 10,3 cm/rok s rozmedzím 7 – 12 cm/rok a najvyššia rastová rýchlosť je v 14 rokoch. U dievčat sa postupne dovyvíjajú mliečne žľazy. Menarché u dievčat nastáva vo veku 13 – 13,5 roka, 2 roky po začiatku vývinu prsníkov. Dva roky po menarché je 50 – 90 % cyklov bez ovulácie. Pubertálne rastové zrýchlenie začína u dievčat

okolo 10. roku veku. Rozmedzie rastu je od 7 do 11 cm. Ukončená menarché ovplyvňuje rast dievčat ešte v priemere 7,5 cm s veľkým rozmedzím od 2,5 do 17,5 cm. Dievčatá ukončujú rast približne v 15. roku veku (rozmedzie 13 – 18 rokov).“

V objasňovaní problematiky biologických aspektov u žiakov je dôležité spomenúť motorický vývin v školských vývinových obdobiach, ktorý úzko súvisí s pohybovým z pohybovým smerovaním jedincov.

Podľa J. Kasu (2000, s. 133 – 142) je vývinové obdobie od 7. – 8. a od 9. – 11. roku obdobiím telesného upevňovania. S rastom tela sa menia aj telesné proporcie. Telesný typ sa pomaly začína približovať typu dospelého jedinca. V tomto období kostra nie je ešte úplne vyvinutá, osifikácia nie je skončená, chrbtica sa stále dotvára, kĺbové puzdra a väzivá sa upevňujú a svalstvo silnie. Vnútorne orgány dieťaťa dozrievajú, získavajú konečnú štruktúru no veľkosťou zaostávajú za dospelými. V tomto období dominuje u dieťaťa hra, ktorá postupne stráca svoj poznávací a tvorivý charakter a dieťa sa skôr orientuje na pohybovú oblasť, kde dosahuje veľmi vysokú úroveň, ktorá je podmienená rozvojom telesných vlastností a pohybových schopností. Koordinácia je v 11. roku veku takmer maximálna a nerovno svalová. Koordinácia dosahuje takmer úroveň dospelého človeka. Kĺbová pohyblivosť i ohybnosť chrbtice je veľmi vysoká. V škole sa dieťa okrem iného učí aj pohybovej kultúre – ovládaniu pohybových pudov. Toto obdobie je charakteristické vznikajúcimi rozdielmi medzi chlapcami a dievčatami, vo výbere činnosti i po výkonnostnej stránke. Dievčatá predbiehajú chlapcov. Chôdza, beh, skok a hod ako základné pohybové formy u šesť a sedem ročných detí sú zautomatizované. Postupným vývojom sa jednotlivé formy pohybu zdokonaľujú:

beh – je harmonický, plynulý, ale rozdiel je v pružnosti

skok – nie je tak často vykonávaný ako beh, je to pohyb acyklický, dieťa je schopné skákať z nábehu do diaľky a výšky, no kvalita skokov závisí od predchádzajúcich skúseností.

hod – menej dokonalá forma pohybu ako beh a skok, prevláda spôsob hodu obojručný spodným oblúkom

chytanie – je pri tele a od tela, dieťaťu chýba ešte predvídanie dráhy, času a letu i rýchla reakcia na zmenu dráhy chyteného predmetu.

Pôsobením dostatočného množstva akustických rytmov získava dieťa pohybovú rytmiku. Šesť až osem ročné deti sa skupinovému rytmu prispôbujú ťažšie, neskôr sa to postupne zlepšuje. Tieto formy pohybu sa morfológicky približujú pohybom dospelým, rozdiel je v sile, rýchlosti a vytrvalosti.

Autor T. Perič (2004, 200 s.) konštatuje, že dieťa v prvých školských ročníkoch si môže osvojiť aj niektoré nové činnosti, napr. pohybové hry, plávanie, bicyklovanie, lyžovanie, korčuľovanie a pod.

Somatické a fyziologické osobitosti dieťaťa v tomto období musia byť rešpektované. Telesná výchova má byť pestrá, bohatá na pohyb a zmenu (šplh, pohybové hry, beh, lezenie, skok,...).

U chlapcov medzi 10. – 11. rokom a u dievčat medzi 9. – 11. rokom je motorické učenie najvhodnejšie („zlatý vek učenia“), vrchol vývinu motoriky. Čo sa zmešká v tomto veku, neskôr sa len ťažko doháňa. Motorické učenie sa musí viazať najmä na názornosť. Obdobie medzi 10. až 12. rokom je vhodné na včasnú špecializáciu: atletika, plávanie, lyžovanie, športové hry, korčuľovanie, cyklistika, streľba, tenis, atď. V súčasnosti je tendencia na ešte skoršiu špecializáciu detí (gymnastika, korčuľovanie, plávanie a pod.). Každá športová činnosť si vyžaduje fyzicky a psychicky zrelé dieťa a preto skorá špecializácia môže spôsobovať jednotvárnny vývin, no chybný je aj oneskorený začiatok. Optimálny začiatok špecializácie je v každom športe i u každého jedinca iný.

Veľké biologické zmeny spomínané už aj u predchádzajúcich autorov spôsobené pubertou charakterizujeme ako druhú zmenu postavy. Názory na vplyv puberty sú vysvetľované rôzne.

J. Kasa (2000, s. 140) konštatuje: „časť autorov sa nezmieňuje o negatívnom vplyve puberty na motorický vývin a vzostupnú líniu motoriky pubertu nenarušuje. Druhí naopak považujú toto obdobie za príčinu kvantitatívneho i kvalitatívneho zhoršenia motoriky pubescentov. Poruchy motoriky sa týkajú najmä:

- zníženej koordinácie
- sťažkopádnenie motoriky
- menšej cieľavedomosti
- pohybového luxusu
- porušenie dynamiky
- zmenšenie motorickej učiteľnosti
- protichodnosti v celkovom motorickom správaní

Sťažkopádnenie motoriky sa prejavuje v tom, že pohyby ktoré boli v predchádzajúcom období harmonické sú teraz hrubšie, nerytmické a neplynulé.“

Prvá fáza puberty je charakterizovaná týmito poruchami. V druhej fáze (14. – 15. rokov) a ku koncu puberty sa v motorike dosiahne stav, ktorý bol pred začiatkom dospievania.

Stáva sa, že u jedincov, ktorý nemajú žiadnu telesnú disharmóniu a počas puberty sa venovali športu žiadne zmeny neboli zaznamenané.

Je potrebné konštatovať, že v tomto období je zvlášť potrebný individuálny prístup k jedincom a chápanie ich stavov.

1.3 Pohľad na psychiku dieťa

Keďže jedinec sa nevyvíja len po biologickej stránke, ale mení sa aj jeho psychika. Autor J. Boroš (1987, s. 95-96) uvádza, že mladší školský vek (od 6. do 11. až 12. rokov) začína nástupom do školy a končí začiatkom pohlavného dospievania. Myslenie je názorovo – konkrétne, pamäť charakterizuje mechanické zapamätávanie. Popri školských povinnostiach je potrebné, aby mal žiak stály denný režim, kontrolu činnosti v škole i doma. Je to obdobie prispôsobovania sa novým podmienkam, societe i samotnej práci a dochádza k tomu, že niektoré deti v škole zlyhajú. Príčiny zlyhania je potrebné riešiť komplexne.

I. Drobný a M. Drobná (2004, 152 s.) charakterizujú stredný školský vek – puberta (od 11 až 12 do 15) ako obdobie mládenca a devy. Psychický vývin u dievčat predbieha psychický vývin u chlapcov. Osobnosť u dospievajúceho je nestála a nevyrovnaná. Myslenie je abstraktnejšie, pozornosť zameraná na seba, na vlastné schopnosti, na svoj citový život. Prejavuje sa to v uzavretosti, kritickosti, citlivosti a sebedomí. Vyhrávajú sa záujmy, ktoré presahujú rámec školy, rojčivosť a hrdinstvo. Sociálne vzťahy sa narúšajú, uvoľňujú sa rodinné väzky a prichádza kritika dospelých. Z psychologického hľadiska je dôležité venovať pozornosť vzťahom k druhému pohlaviu a záujmom i profesnej orientácii.

Starší školský vek adolescencia (od 14 – 15 rokov do dospelosti). Obdobie zavŕšenia telesného rastu a intenzívnej individualizácie („ja som ja“) a socializácie. Dochádza k dotváraniu vývinu mravných a povahových črt osobnosti. Formálnu nezrelosť tohto obdobia dosahuje poznávanie, citové a vôľové procesy. Mladý človek si rozširuje myšlienkový obzor, prehľbuje sa jeho záujem o spoločenskú problematiku, utvára sa vlastný svetonázor. Prejavujú sa túžby niečo mať a niečo konať v snahe zapôsobiť, urobiť dojem, či uplatniť sa. V sociálnych vzťahoch začínajú vznikať párové vzťahy, skúsenosti z prvou láskou, ktoré často ovplyvňujú postoj k druhému pohlaviu (J. Boroš, 1987, 221 s.)

Autorka B. Matejovičová (2007, s. 29 - 30) charakterizuje negatívno nervový systém v oblasti mladšieho školského veku ako systém vyvíjajúci sa spolu s Centrálnou nervovou

sústavou. U detí do 7 rokov prevláda parasympatický nervový systém, dochádza k častým alergiám, kŕčom a arytmiám...

Nedarí sa dosiahnuť dlhotrvajúca koncentrácia na prácu, dochádza k skorému vyčerpaniu pri nadmerných požiadavkách, či pri zlej skladbe vyučovacích hodín v škole.

M. Žembrowska (1976, 1992 s.) píše, že po období pokojnejšom a rovnovážnejšom prichádza obdobie plné zmien, nepokoj, rozporuplnosť, precitlivenosť, labilita nálad a impulzívnosť. Je to prejav správania sa a formovania charakteru u pubescentov. Rozložená emocionalita je odrazom náhlych hormonálnych zmien, čo súvisí s pubertálnym vývinom. Mladý organizmus je pod náporom, prináša nové vnútorné podnety a tie menia citlivosť na vonkajšie podnety. Nekoncentrovanosť, náladovosť, impulzívnosť často spôsobujú výkyvy v škole, zhoršenie prospechu práve v čase, keď výsledky hrajú dôležitú úlohu pri rozhodovaní o ďalšom štúdiu alebo voľbe povolania. Práca s takýmito deťmi je neľahká, no má byť taktná, s porozumením pre pomoc a podporu. Má sa zúročiť všetko, čo sa v minulosti do výchovy vložilo, ale aj to čo sa v minulosti zanedbalo. Sociálny vývin ovplyvňuje začlenenie sa do stredného kolektívu, mimoškolských organizácií a záujmových činností. Nuda a nedostatok záujmov ho poznamenáva negatívne. Vytvárajú sa kolektívy chlapcov a dievčat. Prichádzajú do konkurenčného prostredia, kde sa treba aj podriaďovať, ale aj byť iniciatívny. Vznikajú priateľstvá, vyvíja sa mravné cítenie (odsúdenie nespravodlivosti, statočné chovanie, pomoc slabšiemu). Ústupom puberty sa nervové procesy vyrovnávajú, prejavom čoho je vytváranie vlastných názorov. Edukační pracovníci by mali mať na zreteli, že viac sa dá dosiahnuť porozumením, pochvalou než trestom, vľúdnosťou a vcítením sa (asertivitou).

1.4 Nadanie, talent

Nadanie chápeme ako súhrn vlastností a schopností, ktoré nadanému jedincovi umožňujú výnimočné výkony v istých oblastiach ľudskej činnosti.

Existuje množstvo definícií, ktoré definujú pojem nadanie, no žiadna nebola prijatá ako jediná správna.

Autori J. Průcha, E. Walterová a J. Mareš (2003, s. 131) v Pedagogickom slovníku definujú synonymum k nadaniu, talent ako : „schopnosti človeka pre také výkony určitých činností intelektuálneho alebo fyzického charakteru, ktoré sa môže javiť ako výnimočné v porovnaní s bežnou populáciou.“ Niektoré teórie uvádzajú, že nadanie je prirodzenou súčasťou každého jedinca, ktorý má dispozície k niečomu.

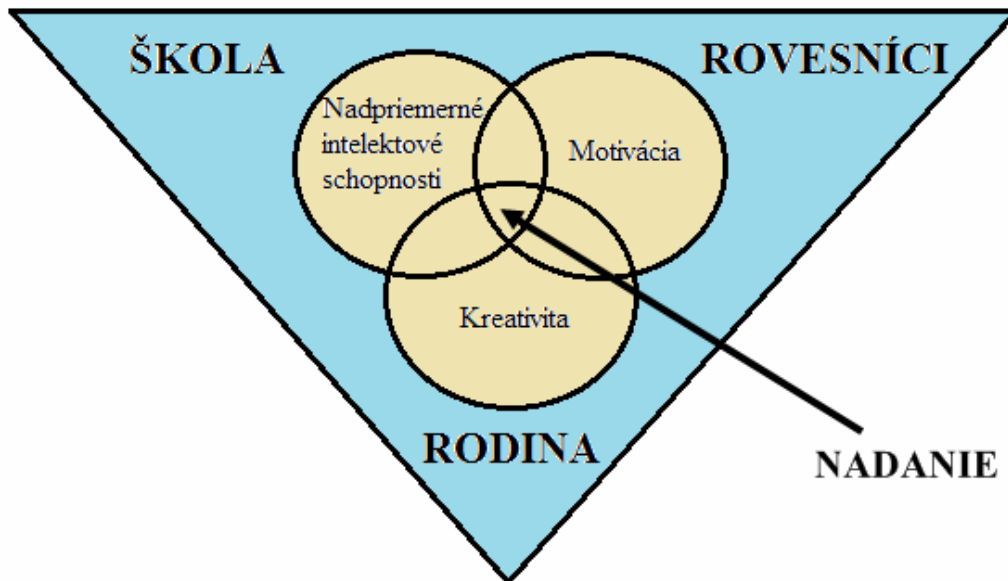
Ďalší autor, ktorý na základe analýzy prác rôznych autorov spracoval rozdiely v objasňovaní pojmov nadania a talentu definuje M. Musil (In: Duchovičová, J. 2007, s. 120) a sú to:

1. „kvantitatívne rozdiely – talent sa definuje ako vysoký stupeň nadania alebo opačne
2. Kvalitatívne rozdiely –
 - a) geneticko-vývinové: nadanie predstavuje potenciálne vlohy, talent je už výsledkom vývinového procesu
 - b) obsahové: nadanie sa považuje za relevantné pre prírodné vedy, talent sa vzťahuje na humanitné odbory
 - c) podľa stupňa všeobecnosti: nadanie sa chápe širšie ako všeobecnejšie predpoklady na činnosti, talent ako určité špecifické alebo úzko vymedzené predpoklady na činnosť.“

Zaujímavú definíciu nadania uvádzajú autori F. J. Mónks a I. H. Ypenburgová (2002), ktorí ponúkajú štyri rôzne chápané modely a sú to:

1. modely založené na schopnostiach – predpokladajú, že duševné schopnosti možno zrušiť v rannom veku, no tie sa v priebehu života veľmi nemenia, sú stabilné
2. modely kognitívnych zložiek – jadrom tohto modelu sú metakognitívne procesy tzv. poznávanie toho ako človek poznáva.
3. modely orientované na výkon – dominantný je výkonový ukazovateľ, pričom poukazuje, že až u 50 % jedincov sú prítomné vlohy, ktoré sa z rôznych dôvodov nerozvinú, a jedinci sa neprejavia v žiadnych nadpriemerných výkonoch
4. modely orientované sociokultúrne – rešpektujú dve základné skupiny faktorov – individualitu a prostredie. Veľký význam sa kladie politickým a hospodárskym predpokladom, pretože od nich závisí podpora a vzdelávacia politika nadaných jedincov v krajine.

Pre komplexnejšie pochopenie pojmu nadanie ponúkame grafický triadický model nadania, kde je zastúpená inteligencia, tvorivosť a motivácia zameraná na úlohy. Autorom tohto triadického modelu je J. S. Renzulli (1993). Tento jeho model neskôr rozpracoval F. Mónks a doplnil ho o faktory sociálneho prostredia, ktoré pre utváranie talentu považuje za rozhodujúce. Sú to faktory rodina, škola, rovesníci.

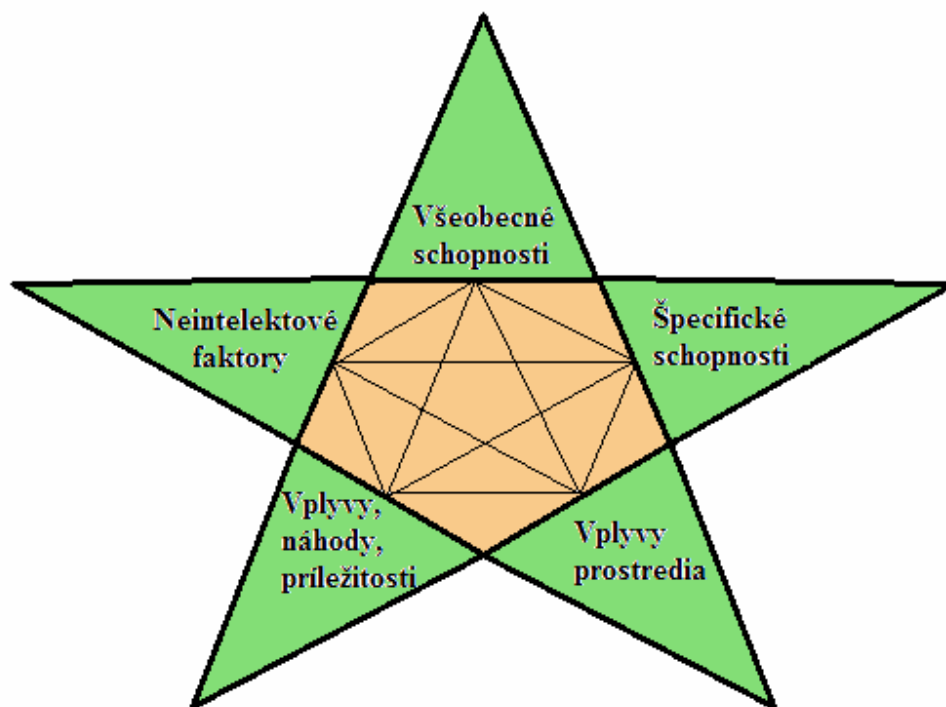

Obr.2: Triadický model nadania J. Renzulliho (1977) a F. Mónksa (1987)

F. Mónks vysvetľuje pojem nadanie ako produkt interakcie medzi šiestimi komponentmi, kde tri pripadajú k „vnútornej výbave“ jedinca a sú to: kreativita, nadpriemerné intelektové schopnosti, výkonová motivácia a tie sú determinované tromi socializačnými činiteľmi a to rodinou, školou a rovesníkmi.

A. J. Tannenbaum (In: Duchovičová, J., 2007) vyčlenil nadanie ako interakciu piatich kľúčových psychologických faktorov, ktoré umožňujú odhalenie nadania v detstve, pretože to je príslubom do budúcnosti aj skutočne zrealizovať. Sú to tieto faktory:

- všeobecné intelektové schopnosti
- špecifické schopnosti
- neintelektové faktory
- vplyv prostredia
- vplyvy, náhody, príležitosti

Obr.3: Psychosociálny model nadania, Tannenbaum, A. J. (1986)

Autor poznamenáva, že nie je možná kombinácia štyroch faktorov nemožno kompenzovať absenciu piateho.

1.4.1 Športový talent

Predchádzajúce definície nadania, talentu mali všeobecný charakter. V ďalšej časti objasňovania toho pojmu sa chceme venovať športovému talentu. Ani pri tomto relatívne špecifickom vymedzení neexistuje jednoznačná zhoda na tom, ako vyskladáme znenie definície športového talentu.

P. Glesk - L. Harsányi (1998) „Vo všeobecnosti talent znamená ucelený systém osobnostných predpokladov pre istú tvorivú činnosť. Je to dialektický systém vlastností tvorivej schopnosti v nadsystéme prostredia, ktorý predpokladá aj motiváciu, vôľové vlastnosti, schopnosti a túžbu presadiť sa, chuť a túžbu dosiahnuť vrcholný výkon, seberealizáciu v danej oblasti.“

Harsányi (In: Glesk, P. – Harsányi, L. 1998) charakterizuje talent v atletike (ktorá je základnou zložkou všetkých športov), že je to taký jedinec: „kto má dedičné predovšetkým dispozície psychické, fyziologické, antropomotorické, motorické, ako aj socializačné. Navyše, v priebehu etapy individuálneho vývinu využije zodpovedajúce podmienky

športovej prípravy vo všetkých atletických disciplínach a popri zodpovedajúcom tréningu a súťaži môže vo veku rekordných športových výkonov s veľkou pravdepodobnosťou dosiahnuť výkony medzinárodnej úrovne.“

Charakteristiku športového talentu predstavuje aj I. Čillík (2004, s. 17) v názorovej zhode s viacerými autormi: „že budúce atletické výkony medzinárodnej úrovne môžu dosahovať len tí jedinci, ktorý majú vynikajúce dedičné dispozície a ktorý budú od mladého veku v súlade s biologickým rozvojom pravidelne a systematicky trénovať.“

Ďalší zaujímavý pohľad na nadanie, talent resp. vlohy ponúka J. Kasa (2000, s. 73-73), keď konštatuje že: „Nadanie a talent sú priaznivé kombinácie vlôh na určité spôsoby alebo typy činnosti.“ Vlohy definuje ako: „základné, zdedené a vrodené predpoklady pre pohybovú činnosť. Sú to vlastne vnútorné dispozície pre určité druhy, či spôsoby pohybovej činnosti. Realizujú sa len v interakcii s prostredím. Vlohy, ktoré nemajú podmienky sa nerozvinú. Vlohy pre oblasť pohybovej činnosti sú umiestnené najmä v kostnom, svalovom systéme, funkčných orgánoch a nervovom systéme.“

Všeobecné delenie športových disciplín je delenie na individuálne a kolektívne a v tejto súvislosti môžeme nazvať nadanie, talent na individuálne športy a nadanie, talent na kolektívne športy.

2 CHARAKTERISTIKA PEDAGÓGA

Ďalšia časť tejto práce sa venuje osobám, ktoré v procese výberu športovo talentovaných žiakov zohrávajú dôležitú úlohu. Ide o pedagógov – edukátorov pôsobiacich na žiakov v rôznych podmienkach, časovom slede a so špecifickými zámermi.

2.1 Pedagóg – učiteľ

Osoba, ktorá kvalifikovane a odborne učí, vzdeláva a vychováva deti i dospelých. Učiteľ je vo výchovno-vzdelávacom procese rozhodujúcim článkom. Stará sa o rozumový, citový, telesný a charakterný rozvoj zverených jedincov (J. Průcha, 1997, 495 s.)

Požiadavky na učiteľa sú vo všeobecnosti vysoké o to viac vtedy, ak pracuje s nadanými žiakmi. J. Duchovičová (2007) sformulovala tieto požiadavky nasledovne:

1. dôveryhodnosť
2. inteligencia, kultivovanosť vo vystupovaní
3. húževnatosť, cieľavedomosť a veľká šírka záujmov
4. nadšenie pre svoju prácu a svojich žiakov
5. vysoký profesionalizmus
6. systematickosť a zároveň pružnosť, flexibilita
7. vyrovnanosť a nestrannosť
8. tolerancia – pripúšťanie odlišných spôsobov myslenia
9. empatia
10. takt a podpora

Profesná spôsobilosť učiteľa je založená na dosiahnutej odbornej pripravenosti, úspešnom absolvovaní nástupnej praxe (min. 1 rok), osobnostných predpokladoch pre výkon učiteľského povolania.

J. Průcha (1997, 495 s.) vypracoval profesné kompetencie:

- kompetencia odborne predmetová (vedecké základy daných predmetov)
- kompetencia psycho diagnostická (vytvárať priaznivé podmienky pre učenie, motivovať, aktivizovať, vytvárať dobrú sociálnu, emocionálnu a pracovnú klímu)
- kompetencie komunikatívne (nie len vo vzťahu k deťom, ale aj k dospelým, rodičom, kolegom a nadriadeným)

- kompetencie organizačné a riadiace (plánovať a projektovať svoju činnosť navodzovať a udržiavať poriadok a systém)
- kompetencie diagnostické a intervenčné (aké má žiak problémy a ako mu pomôcť, diagnostikovať ako sa cíti, myslí, jedná, aké to má príčiny)
- kompetencie poradenské a konzultatívne (vo vzťahu s rodičmi žiakov)
- kompetencie reflexie vlastnej činnosti (urobiť analýzu, vyvodiť dôsledky)

Vychádzajúc zo zákona č. 568/2009 Zb. z. o celoživotnom vzdelávaní je potrebné aby sa učiteľ neustále zdokonaľoval, rozširoval si a prehľboval získané vedomosti a vzdelanie, rekvalifikoval sa alebo uspokojil svoje záujmy. Učiteľ je celoživotným študentom.

2.2 Pedagóg – tréner

Špecifická profesia, odborník v športe, zabezpečuje a vedie tréning športovca.

Rozvoj športu + negatívne javy → vyššie nároky na trénerove odborné znalosti, jeho vodcovské, strategické a taktické schopnosti a najmä jeho pedagogickú zodpovednosť.

2.2.1 Typológia trénera

V. Perič (2004, 200 s.) uvádza že tréner má byť autoritou, kvalitným odborníkom v danej športovej disciplíne a mu mať pedagogicko-psychologické schopnosti a vedomosti. Musí byť prísny, nekompromisný ale citlivý, zodpovedný – vzor pre svojho zverenca alebo skupinu zverencov.

Typológia trénerov má poslúžiť k seba výchove. Je to vlastne určitá identifikácia, kde sa môže tréner sám zaradiť.

V. Perič (2004, 200 s.) uvádza nasledovné typologické skupiny:

1. Autoritatívna – uplatňuje svoje názory a rozhoduje o činnosti jednotlivca, či skupiny športovcov, odmeňuje a trestá, je uzavretý, striktný, stále je nad vecou, improvizuj, podceňuje a vyvoláva stále konflikty.
2. Sociálna – vedie športovcov k samostatnosti a zodpovednosti, je priateľský, vytvára priaznivú klímu pre prácu športovcov.
3. Vedecko-systematická – je charakterizovaný vzdelaním, fundovaný teoretik, jeho prístup je premyslený a logický.
4. Empirická – vychádza zo svojich vlastných skúseností, často podceňuje teóriu, často nepozná príčinu, vie vychádzať s ľuďmi, nachádza riešenia pri tréningových problémoch.

5. Taktická – je dobre informovaný o súperovi, vie poradiť, upozorňuje na možné situácie.
6. Emocionálna – snaží sa o udržanie bojovnosti a sebadôvery, vytvára dobrú náladu, vie regulovať citové prejavy, ale aj reagovať bez rozumovej úvahy.
7. Psychologická – vychádza zo znalosti športu, športovcov a faktorov v dôležitých a náročných športových situáciách, vie sa prispôbiť a tiež regulovať druhého.

V. Perič (2004 s.121 - 127) rozoberá trénera a jeho priority na začiatku jeho práce, kde by si mal každý tréner položiť niekoľko otázok, na ktoré by si mal každý tréner vedieť odpovedať. Podstatou otázok je cieľ a smerovanie, ktoré bude chcieť naplňať potom, keď sa prvýkrát postaví pred družstvo dievčat a chlapcov. „Medzi zásadné otázky môžu patriť:

1. Chcem, aby sa deti tréningovo čo možno najlepšie rozvíjali alebo trénujem preto, aby som uspokojil svoje osobné ambície?
2. Keď by sa o mne písalo v novinách, chcel by som byť označený trénerom víťazov, trénerom, ktorý výborne pripravil svojich zverencov alebo trénerom, kvôli ktorému deti milujú šport?
3. Čo je pre mňa v tréningu najdôležitejšie – radosť a pôžitok detí, vyhrávať v súťažiach, vytvoriť športové základy, z ktorých budú deti čerpať neskôr?
4. Je jediným meradlom trénera úspech?“

Takýchto otázok je veľa a väčšina z nás by odpovedala, že prvoradý cieľ trénerskej práce je predovšetkým rozvoj a perspektívna príprava zverencov. No v kútiku duše chce každý tréner vyhrávať, ale vždy by mal pred sebou vidieť predovšetkým dieťa a nie medaily alebo rekordy. A tak platí trénerská zásada: „najskôr dieťa, potom víťazstvo“.

Osobnosť trénera je zložitá a neopakovateľná. Odbornosť v prípade trénera je možné študovať jednoodborové štúdium na vysokej škole, absolvovať rôzne licenčné kurzy a stáže doma i v zahraničí.

2.3 Pedagóg – vychovávateľ

Vychovávateľ je pedagogický pracovník, ktorého činnosť je zameraná na výchovu a vzdelávanie detí adolescentov v čase mimo vyučovania a to: v centrách voľného času, v školských kluboch detí, detských domovoch, opatrovateľských centrách a pod... Táto profesia je charakterizovaná viac poslaním, ako zameraním a vyžaduje si zanieteného odborníka. V laickej, ale aj odbornej verejnosti sa mnohokrát zamieňa profesia učiteľa

a vychovávateľa a je chápaná synonymicky. Učiteľ je odbornosťou aj vychovávateľ, ale vychovávateľ nie je odbornosťou učiteľ. Kvalifikovanosť je automatickou súčasťou tých, ktorí vedú vzdelávať. Náročnosťou práce sa tieto dve profesie dajú porovnať úplne adekvátne.

2.3.1 Osobnosť a kompetencie vychovávateľa

Kurilová (In: Melcerová, E. 2010, s.10) vychádzala z humanistických princípov a kompetencie vychovávateľa postavila na pozitívnom vzťahu k deťom. Kompetencie v oblasti výchovy:

- „Autenticita – autentická osobnosť je schopná byť reálna, úprimná, otvorená, pre dieťa je pevnou oporou, sebavedomá, s pozitívnym vzťahom k sebe samému a k iným, vie vnímať, prežívať, vyrovnávať sa s problémami, čo umožňuje lepšie chápať problémy detí.
- Kongruencia – zhoda vnútorného prežívania (emócie, motívy, názory, postoje) s vonkajším prejavom.
- Akceptácia dieťaťa zo strany vychovávateľa – akceptujúci vzťah zahŕňa vzájomné rešpektovanie, vyjadruje úctu a rešpekt, ale môže byť narušené neustálym hodnotením a odmeňovaním dieťaťa, prežívanie a prejavovanie porozumenia.
- Tolerancia – znamená ochotu a schopnosť prijať iných, aj odlišný názor, snažiť sa predstaviť, aké sú dôvody konania dieťaťa najmä pri presadzovaní konfliktných situácií.
- Partnerský vzťah k dieťaťu – dieťa chápe ako partnera, významnú osobnosť, ktorá má právo konať samostatne a zodpovedne.
- Láska k deťom – jedna z prvoradých podmienok toho, aby sa stal „...profesionálom v dávaní nádeje, dôvery a lásky k deťom“. Z poznatkov širokého spektra autorov zaoberajúcimi sa problematikou osobnostnej charakteristiky pedagóga – vychovávateľa sú najčastejšie spomínané tie, ktoré sú priamo zamerané na dieťa, pretože cez ne si dieťa utvára vzťah ku škole, k výchove a k vzdelaniu, mimoškolskej záujmovej činnosti, k vrstovníkom a starším, k spoločnosti a hodnotám a v poslednej miere aj k sebe samému.“

2.3.2 Odbornosť vychovávateľa

V súvislosti s odbornosťou vychovávateľa je potrebné konštatovať, že vysokoškolské vzdelanie je pre prácu s deťmi nevyhnutnosťou a zároveň dopĺňať a rozvíjať toto vzdelanie o špecifické záujmy a zamerania, ktoré pri svojej práci vychovávateľ potrebuje (máme na mysli orientáciu v športe, hudbe, umení a technike). Nie je možné, aby kvalitná a odborná práca s deťmi, konkrétne s nadanými, talentovanými, sa zaobišla bez patričnej vysoko odbornej kvalifikácie, keďže čas mimo vyučovanie je pre realizáciu detí najaktuálnejší.

3 VÝBER ŠPORTOVÝCH TALENTOV

Úvodom tejto kapitoly chceme konštatovať, že úbytkom populácie a zvyšujúcim sa záujmom o komunikáciu prostredníctvom počítača sa čoraz častejšie stretávame s problémom nezájmu detí o šport, a tým aj nenapĺňaním členskej základne.

J. Krištofič (2006, s. 24) hovorí že v našich podmienkach si len málokto môže dovoliť prácu – tréning len s jedným zverencom. Z hľadiska efektivity by to možno bol prínos, ale zo strany dlhodobého výkonnostného rastu nezabezpečuje istotu a tréňovanosť (kritické obdobia, puberta, zranenia a pod...). Na druhej strane zase potrebujú byť deti súčasťou vrstovnickej skupiny. Pri perspektívnej práci je potrebné začleňovať stále viac nových detí a vytvárať tak podmienky pre budúcnosť. Rozdiel je v tom, či sa tak robí náborom alebo výberom športových talentov.

3.1 Proces výberu

Proces výberu I. Čillík (2004, s.17-23) charakterizuje: „výber talentov je dlhodobý, vedecky zdôvodnený systém vyhľadávania talentov, ktorí majú predpoklady uplatniť sa vo vrcholovom športe“. Stupne výberu:

- „Spontánny výber (nábor) – záujem dieťa, prípadne rodičov, náhodná návšteva tréningov a pod... Veková hranica 9-11 rokov.
- Empirický výber – uskutočňuje sa v mimoškolskej príprave (hodiny telesnej výchovy, športové hry, krúžky na školách, spontánna aktivita detí). Tréner (učiteľ, vychovávateľ) si na základe pozorovania všíma deti, ktoré sú pohybovo nadané, zisťuje ich záujem, pozoruje morfológické znaky (telesnú výšku, hmotnosť, tvar postavy). Empirický výber nie je vekovo ohraničený.
- Odborno-komplexný výber (základný výber) – hľadáme záujemcov, ktorí majú všeobecné predpoklady na atletické disciplíny. Uskutočňuje sa zisťovaním úrovne všeobecnej pohybovej výkonnosti, základných somatických ukazovateľov a zdravotného stavu. Uskutočňuje sa vo výbere do športových tried s atletickým zameraním, prípadne do atletických oddielov športovej predprípravy. Odborno-komplexný výber uskutočňujeme obyčajne u detí od 9 do 11 rokov.

- Odborno-špeciálny výber (špecializovaný výber) – záujemcovia, ktorí majú špeciálne predpoklady pre určitý typ športu. Dôležité je zistiť schopnosti prispôsobovať sa na záťaž, regeneráciu a súťaž. “

Zásady výberu talentov sformuloval Havlíček 1986 (In: I. Čillík, 2004, s. 20) a sú to:

- „Vek výberu
- Početnosť výberu
- Výberové kritériá – oprávnenosť, komplexnosť a hierarchia požiadaviek
- Etapovitost'
- Humánnosť a demokratickosť
- Organizácia a riadenie“

Talenty, ktoré spĺňajú vyššie uvedené zásady sú prvým predpokladom efektívnej športovej prípravy.

P. Glesk, - L. Harsányi (1998, s. 17) zhromaždil množstvo poznatkov, výskumov a lekárskeho stanoviska k problematike výberu talentov.

Hofman – Schneider 1985 (In: P. Glesk, - L. Harsányi, 1998, s. 17) konštatujú: „Výber talentov je proces, ktorý sa bezprostredne viaže k tréningovému procesu a je nevyhnutné aby tréning smeroval k rozpoznaní potrebných daností.“

Pri výbere športového talantu pôsobí veľké množstvo talentov. Výskumami bolo zistené, že v 7. až 8. rokoch len 5 faktorov sa prejavuje vo veľmi tesnej vzájomnej závislosti a z nich v najväčšej miere (až 45%) všeobecná spôsobilosť – danosti. Vo veku 11 až 12 rokov počet vzájomne priaznivých faktorov sa zvyšuje na 8, vo veku 15 až 16 rokov až na 12 faktorov so vzájomnou previazanosťou.

P. Glesk (1998, 216 s.) hovorí že základné faktory výberu športovo talentovaných žiakov podmieňujú pohybové schopnosti, ktoré sú rýchlostné, silové, vytrvalostné a koordinačné. Príklad výberu športovo talentovaných žiakov na základe týchto faktorov:

1. faktor lokomočných rýchlostí – beh na 30 m, 50 m
2. faktor akceleračnej a lokomočnej rýchlosti – člnkový beh 4 x 10 m
3. faktor odrazovej sily dolných končatín – skok do diaľky z miesta
4. faktor dynamickej sily horných končatín – hod plnou loptou 1 kg spoza hlavy
5. faktor švihovej sily horných končatín – hod loptou do diaľky
6. faktor dynamickej sily brušného svalstva – ľah sed za 1 min.
7. faktor hybnosti – hĺbka predklonu
8. faktor pohybovej zručnosti – vedenie lopty – dribling 30 m
9. antropometrické znaky – výška, hmotnosť, tvar postavy

Úspešnosť absolvovania všetkých týchto faktorov závisí od:

- momentálneho fyzického a psychického stavu jedinca
- štádia akcelerácie, či retardácie
- vedľajších účinkov (nepohoda trénera, celkovej klímy a pod.)

Je dôležitý momentálny výkonový stav jedinca, no na druhej strane je podstatnejšia dynamika zlepšovania a tzv. docilita – učelivosť jedincov. Optimálny je viacstupňový výber talentov, ktorý dá šancu viacerým a napomôže správnej selekcii typov. Dôležitá je spolupráca učiteľ, vychovávateľ a tréner (resp. učiteľ a vychovávateľ s odbornosťou trénera).

3.2 Mimoškolská práca s talentovanými žiakmi

Práca s talentovanými žiakmi v mimoškolskej činnosti spočíva:

- v práci športových oddielov
- v práci športových škôl s celoročnou prevádzkou (8 ročné gymnázia)
- v práci športových krúžkoch na základných školách, ktoré sú vedené buď učiteľom telesnej výchovy alebo vychovávateľom (s trénerským vzdelaním)

Stretávajú sa najmenej dva krát týždenne a pracujú podľa vypracovaného plánu činnosti.

T. Perič (2004, s. 26 – 32) rozpracoval prácu s deťmi v mladšom školskom veku, ktorú založil na herných princípoch (radostný charakter zo všetkých činností, ktorý je sprevádzaný príjemnými zážitkami zo spontánneho pohybu). Práca so žiakmi staršieho školského veku, nakoľko je to obdobie zmien, vyžaduje odborníka s praxou.

I. Čillík (2004) rozpísal etapy športovej prípravy žiakov mladšieho a staršieho školského veku nasledovne:

1. „Etapa športovej predprípravy – má všeobecný a všestranný charakter

Vek : 9 – 12 rokov

Trvanie: 2 – 3 roky

Počet tréningov týždenne: 2 – 3

Počet tréningov za rok: 100 – 150

Pomer všeobecnej a špeciálnej prípravy: 80 % : 20 % na začiatku etapy,

70 % : 30 % na konci etapy

Hlavné tréningové metódy: hravá, súťažná, opakovacia, rovnomerného zaťaženia a kontrolná.

Charakteristika prípravy: základnou požiadavkou je všestrannosť, vysoká variabilita, pestrosť, emocionálnosť a súťaživý charakter tréningových podnetov. Využiť senzitívne obdobie na rozvoj pohybových schopností.

2. Etapa základnej športovej prípravy – má charakter všestrannej prípravy

Vek: 12 – 15 rokov

Trvanie: 3 – 4 roky

Počet tréningov týždenne: 3 – 5

Počet tréningov za rok: 150 -240

Pomer všeobecnej a špeciálnej prípravy: 70 % - 30 % na začiatku etapy,
50 % - 50% na konci etapy

Hlavné tréningové metódy: hrová, opakovacia, súťažná (preteková), kontrolná, kruhová, fartleková, rovnomerného a striedavého zaťaženia.“

Zodpovedná práca v tejto oblasti nesie so sebou aj veľké riziká, pretože je nesmierne dôležité skĺbiť odbornú trénerskú prácu s pocitmi zverencov, ich momentálnym duševným a fyzickým rozpoložením ale hlavné, aby sme touto činnosťou deťom neublížili.

4 ATRIBÚTY VÝBERU ŠPORTOVÝCH TALENTOV

Každé dieťa sa nachádza v určitom prostredí, ktoré ho ovplyvňuje. Medzi najdôležitejšie prostredie patrí rodina, škola, vrstovníci.

4.1 Rodina

E. Kratochvílová (308 s.) hovorí že prv než sa vôbec potenciálny talent dostane do rúk odborníka, jeho kroky vedú rodičia. Ich rozhodnutie viesť dieťa ku športu je buď tradíciou v rodine alebo pochopením, že mu na vlastnom dieťati záleží, resp. na jeho zdraví. Množstvo lekárov písalo štúdie o tom, aký význam má pohyb pre život dieťaťa. Určite nie je zdraviu prospešné nechávať dieťaťa pri televízory alebo počítači (aj keď občas iná možnosť nie je), ako ho radšej zobrať von na ihrisko, či lúku. Dieťa si v prvých rokoch školského veku dobre pamätá koľkokrát a kde bolo s rodičmi športovať – namáhavejšie a častejšie sa hýbať. Ak nemá vzor doma alebo nie je k športu vedené, je dosť možné, že aj týmto spôsobom prichádzame o to málo talentov čo ich je.

P. Seidler, V. Kurincová (242 s.) poukazuje na to, že rodina je biosociálna primárna skupina, tvorená aspoň jedným dieťaťom a jedným rodičom. Sú spätý pokrvným príbuzenstvom alebo adopciou. Rodič na základe prejavov dieťaťa môže iba tušiť, že ide o nadané, talentované dieťa. Tieto deti sú často veľmi zvedavé, neposedné, tvrdohlavé (kvz. nevychované), dokonca neporiadne, zabúdajú si veci a rodičia ich vidia skôr ako problémové. Rodič, ak nie je odborník, je len v úlohe pozorovateľa a môže si všimnúť, že dieťa má veľmi dobrú pamäť, verbálne schopnosti, niekedy skôr číta a počíta alebo je veľmi ohybné a obratné. Istotu v jeho pochybnostiach potvrdí alebo vyvráti psychológ v pedagogicko-psychologickej poradni. Posúdi výsledky testov, ktoré s dieťaťom absolvoval v rámci vekovej kategórie. Podpora rodiča dieťaťu, ktoré vykazuje nadpriemerné výsledky by mala byť maximálna. Dieťa musí cítiť akceptáciu jeho osobnosti, rešpektovanie jeho potrieb a všetkých špecifických požiadaviek. Ak má využiť svoj potenciál je potrebné doma vytvoriť pozitívnu, tolerantnú a tvorivú atmosféru a zabezpečiť mu chápané empatické prostredie. V prípade, ak sa nadanie, vlohy, či potenciál nepodporujú, nestimulujú a nerozvíjajú nadané dieťa sa postupne začlení medzi ostatné deti, prispôsobí sa.

4.2 Škola

E. Kratochvílová (308 s.) charakterizuje že základná škola je spoločenská, výchovno-vzdelávacia inštitúcia, s povinnou školskou dochádzkou žiakov mladšieho a staršieho školského veku. Zabezpečuje rozumovú výchovu v zmysle vedeckého poznania a v súlade so zásadami vlastenectva, humanizmu a demokracie. Realizuje mravnú, pracovnú, etickú, zdravotnú, telesnú a ekologickú výchovu žiakov. Umožňuje náboženskú a športovú výchovu. Základná škola pripravuje žiakov pre ďalšie štúdium a prax. Je zrejmé, že v tíme odborníkov – pedagógov by sa nadané a talentované dieťa – žiak nemal stratiť. Škola by mala zabezpečiť kvalitnú odbornú a v rámci svojich podmienok (nie každá škola má telocvičňu, bazén, kurty a pod.) zodpovedajúcu prípravu športovo-talentovaných žiakov. Škola môže zriaďovať športové triedy a školské športové strediská v súlade so zákonom 245/2008 Zb. z. v znení neskorších predpisov o organizačnej štruktúre školy. Ak škola nemôže zabezpečiť kvalitné vzdelávacie podmienky pre talentované dieťa, má možnosť rodič požiadať o preloženie dieťaťa do školy, ktorá spĺňa požadované kritéria, napr. preloženie žiaka z dedinskej školy do mesta alebo v rámci mesta preloženie do školy so zodpovedajúcimi podmienkami. Športovo-talentované dieťa je možné umiestniť do športových škôl (8 ročných gymnázií), ktoré majú triedy zamerané na určité športové odvetvia (volejbal, futbal, hokej, atletiku,...).

Snahou všetkých pedagógov v školách je (pokiaľ podmienky dovoľia) zabezpečiť čo najlepšie zázemie pre talentovaných žiakov, aby neodchádzali za lepším, ale vždy je to relatívne. Z časti sa to darí v kolektívnych športoch, náročnejšie až nemožné je to v individuálnych športoch.

4.3 Voľný čas

Stotožňujeme sa s definíciou J. Průchu - E. Walterovej – J. Mareša (2003, s. 274), ktorý sú autormi Pedagogického slovníka a tá znie: „Voľný čas je čas, s ktorým človek môže nakladať podľa svojho uváženia a na základe svojich záujmov. Voľný čas je doba, ktorá zostane z 24 hodín bežného dňa po odčítaní času venovanému práci, starostlivosti o rodinu a domácnosť, starostlivosti o vlastné fyzické potreby (vrátane spánku).“

Zaujímavú definíciu voľného času ponúka E. Kratochvílová (2004, s. 12) keď konštatuje: „voľný čas je čas na oddych, regeneráciu psychických a fyzických síl, na relaxáciu po skončení všetkých povinností, ktoré vyplývajú zo sociálnych rolí každého

človeka. Voľný čas znamená priestor pre oddych, rekreáciu, zábavu, spoločenské kontakty, pre sebarealizáciu na základe vlastných potrieb a podľa vlastných predstáv.“

Podľa J. Číhovského 1967 (In: A. Masarikova, 2002, s. 7): „Voľným časom rozumieme ten čas, ktorý jednotlivcovi zostane po splnení biologicko-psychologických potrieb (jedlo, spánok), po odčítaní tzv. času viazaného (cesta do školy a späť), času potrebného na zaistenie chodu domácnosti (nákup, varenie) rozumieme teda čas, ktorým môžeme voľne disponovať, podľa vlastných úvah a možností.“

E. Kratochvíľová (In: Melcerová, E., 2010, s. 7) charakterizuje funkcie voľného času nasledovne:

- „zdravotno-hygienická – ako kompenzácia pracovného zaťaženia detí zo školského vyučovania, predstavuje relax, oddych, spontánne činnosti jednotlivca (čítanie, počúvanie hudby,...) alebo skupiny (stretnutia, hry,...),
- sebarelaxačná – uspokojovanie a rozvíjanie vlastných potrieb, schopností, zručností a záujmov
- formatívno-výchovná – formovanie osobnosti jednotlivca jeho potrieb, záujmov, schopností, mravnej a hodnotovej orientácie, veľký prínos školského zariadenia,
- socializačná (spoločenská) – nadväzovanie nových kontaktov a vzťahov v spoločnosti rovesníkov, v prirodzených situáciách i organizovaných aktivitách,
- preventívna – poskytovaním záujmových činností, ktoré vedú k plnohodnotnému a zmysuplnému využívaniu voľného času, predchádzať konzumnému spôsobu trávenia voľného času.“

V publikácii Výchovný program v praxi, E. Melcerová (2009, s. 2) sú uvedené výchovno-vzdelávacie činnosti v školskom klube organizované formami:

1. oddychových činností,
2. sebaobslužných činností,
3. záujmových činností,
4. rekreačných činností,
5. prípravy na vyučovanie,
6. sezónnych činností,
7. pravidelných aktivít, aktivít príležitostného (spontánneho) charakteru,
8. projektových činností.

V organizačných formách mimoškolskej činnosti je priestor aj na športovú realizáciu vybraných talentov.

ZÁVER

Cieľom tejto práce bolo poukázať na nadanie, talent ako fenomén, ktorý je potrebné objaviť v určitom prostredí – rodina, škola..., rozvíjať v mimoškolskej činnosti – voľnom čase. Objavovanie a práca s talentom vyžaduje kvalifikovaných a vysoko odborných pracovníkov. Sú to pedagógovia – učitelia, pedagógovia – tréneri a pre voľný čas sú to pedagógovia – vychovávateľa zo svojou odbornosťou a kompetenciami.

Proces výberu športového talentu pozostáva zo stupňov výberu, zásad výberu a faktorov výberu. Nie je možné realizovať výber športových talentov bez prihliadnutia na atribúty tohto procesu.

V tejto práci sa zameriavame na tri atribúty procesu a to: rodina, škola a voľný čas. Dôležitosť atribútu rodiny spočíva v sústreďení pozornosti na schopnosti svojho dieťaťa a podpore rozvíjania týchto schopností. Škola ako vzdelávacia inštitúcia, pomocou svojich odborných telovýchovných pedagógov predstavuje ďalší atribút, ktorý sa výraznou mierou podieľa na objavovaní a ďalšom vedení talentov. Napriek dôležitosti predchádzajúcich dvoch atribútov nie je možné realizovať prácu s vybranými športovými talentami bez zohľadnenia atribútu voľného času, ktorý umožňuje záujmovú sebarealizáciu dieťaťa.

Pri kvalitnom výbere vhodných adeptov a následným rozvojom športového talentu je možné dosiahnuť efektívne smerovanie mládeže, jej sebarealizáciu v oblasti športu a zmenu negatívnych vplyvov prostredia na pozitívne.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

ANTALA, B. a kol. 2001. Didaktika školskej telesnej výchovy. Bratislava: FTVŠ UK. 235 s. ISBN 80-968252-5-9.

BOROŠ, J. 1987. Základy psychológie. Bratislava: SPN 1987. 496 s. 067-009-87 ZPS

ČILLÍK, I. 2004. Športová príprava v atletike. Banská Bystrica: FHV UMB, 2004. 128 s. ISBN 80-8055-992-9.

DROBNÝ, I. – DROBNÁ, M. 2004. Biológia dieťaťa pre špeciálnych pedagógov. Bratislava: UK 2004. 152 s. ISBN 80-223-1962-7.

DUCHOVIČOVÁ, J. 2007. Aspekty diferenciacie v edukácii nadaných žiakov. Nitra: PF UKF, 2007. 312 s. ISBN: 978-80-8094-099-7.

DUCHOVIČOVÁ, J. 2007. Nadanie a identifikácia nadania v edukačnom procese. Dostupné na internete: <http://www.esfporadna.sk/body-e-learning.php> .

ĎURÍČEK, M. 1989. Tvorivosť v športových hrách. Nitra 1989. 104 s. ISBN 80-7096-005-1.

GLESK, P. – HARSÁNYI, L. 1998. Výber talentov so zameraním na atletiku. 216 s. ISBN 80-227-1155-1.

HATÁR, C. – SZÍJJÁRTÓOVÁ, K. – HUPKOVÁ, M. 2007. Základy sociálnej pedagogiky pre pomáhajúce profesie. Nitra: PF UKF 2007. 280 s. ISBN 978-80-8094-174-1.

KASA, J. 2000. Športová antropomotorika. Bratislava: FTVŠ UK, 2000. 109 s. ISBN 80-968252-3-2.

KASA, J. 2000. Činitele motorického vývinu človeka. In Zborník z 3. Medzinárodnej vedeckej konferencie. Nitra: PF UKF, 2000. s 309. ISBN 80-8050-352-4.

KASA, J. 2006. Pohybové predpoklady a ich diagnostika. Bratislava: FTVŠ UK, 2006. 153 s. ISBN 80-8075-134-X.

KRIŠTOFIČ, J. 2006. Pohybová príprava detí. Praha: Grada 2006. s.112. ISBN 80-247-1636-4.

KRATOCHVÍLOVÁ, E. 2004: Pedagogika voľného času – výchova v čase vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi. Bratislava: UK. 308 s. ISBN 80-223-1930-9.

KRŠJAKOVÁ, S. 2007. Kooperácia v školskej telesnej výchove. In: Telesná výchova a šport, Ročník 17, N2/2007, s.2-4, ISSN 1335-2245.

- LAZNIBÁTOVÁ, J. 2001. Nadané dieťa, jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. Bratislava: IRIS 2001. 394 s. ISBN 80-88778-32-8.
- MASARIKOVÁ, A. 2002. Vybrané kapitoly z pedagogiky voľného času. Nitra: UKF 2002. 204 s. ISBN 80-96-87-35-0-4.
- MATEJOVIČOVÁ, B. a kol. 2007. Biológia detí a školská hygiena. Nitra: FPV UKF 2007. 162 s. ISBN 978-80-8094-113-0.
- MELCEROVÁ, E. 2010. Osobnosť vychovávateľa – kompetencie pedagogického zamestnanca v školskom zariadení. In: Výchový program v praxi. Bratislava: Dr. Josef Rabbe Slovensko, s.r.o. 2009. ISBN 978-80-89182-40-4, s.1-19.
- MELCEROVÁ, E. 2010. Osobnosť vychovávateľa – kompetencie pedagogického zamestnanca v školskom zariadení. In: Výchový program v praxi. Bratislava: Dr. Josef Rabbe Slovensko, s.r.o. 2009. ISBN 978-80-89182-40-4, s.1-24.
- MELCEROVÁ, E. 2009. Školský klub detí. In: výchový program v praxi. Bratislava: Dr. Josef Rabbe Slovensko, s.r.o. 2009. ISBN 978-80-89182-40-4, s.1-2.
- MONKS, F. J. – YPENBURGOVÁ, I. H., 2002. Nadané dítě. Praha: Grada Publishing. 2002. 98 s. ISBN 80-247-0445-5
- PERIČ, T. 2004. Športová príprava detí. Grada Publishing, 2004. 200 s. ISBN 80-247-0683-0.
- PRUCHA, J. 1997. Moderná pedagogika. Praha: Portál 1997. 496 s. ISBN 80-7178-173-3.
- PRUCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J., 2003. Pedagogický slovník. Praha: Portál 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- RENZULLI, J. S. – REIS, S. M., The Schoolwide Enrichment Model[online]. Dostupné na internete[2011.04.10]: <http://www.gifted.uconn.edu/sem/semexec.html> .
- SEDLÁČEK, F. 2001. Využitie blokov cvičení zameraných na rozvoj kondičných schopností v školskej telesnej výchove. In: Telesná výchova a šport, Ročník 11, N3/2001. ISSN 1335-2245.
- SEIDLER, P. – KURINCOVÁ, V.: Inakosti v edukačnom prostredí. Nitra: PF UKF. 242 s. ISBN 80-8050-839-9.
- STARŠÍ, J. – JANČOKOVÁ, L. 2001. Teória a didaktika športu. Banská Bystrica: FHV UMB, 2001. 196 s. ISBN 80-8055-504-4.
- SÝKORA, F. a kol.: Telesná výchova a šport, Terminologický a výkladový slovník. Bratislava: UK, 1995. s.279, ISBN 80-85508-25-6.
- ŠEMETKA, M. a kol. 1989. Športová príprava. Bratislava: SPN 1989. 141 s. ISBN 80-80-000-18-X.

ŠRAMKOVÁ, S. 2010. Rozvoj schopností akademicky nadaných žiakov vo voľnom čase. Diplomová práca. Nitra: PF UKF 2010. 83 s.

VENGER, L. A. a kol. 1984. Diagnostika psychického vývinu dieťaťa v predškolskom veku. Bratislava: SPN 1984. 229 s.

ZELINA, M. 1996. Stratégie a metódy rozvoja. Bratislava: IRIS 1996. 230 s. ISBN 80-967013-4-7.

ŽEMBROVSKÁ, M. 1976. Vývinová psychológia detí a mládeže. Bratislava: PDT 1983. 992 s.

Internetové adresy:

<http://referaty.atlas.sk/vseobecne-humanitne/nauka-o-spolocnosti/54661/?print=1>

<http://www.nadanie.sk>

http://is.muni.cz/th/176493/fsps_b/BP.txt

<http://www.minedu.sk>